

Koji Morita
Instytut Slawistyki PAN
Warszawa

WOKÓŁ IMIESŁOWU PRZYŚŁÓWKOWEGO UPRZEDNIEGO NA *-(w)SZY*W POLSZCZYŹNIE PÓŁNOCNOKRESOWEJ

Charakterystyczne użycie imiesłowów przysłówkowych uprzednich zakończonych na *-(w)szy* do tej pory było notowane przez wielu badaczy między innymi w gwarał podlasko-suwałskich, w dialekcie północnokresowym i w mowie repatriantów z Litwy. Te konstrukcje imiesłowowe stanowią jedną z znamienych cech językowych tych terenów (Dubisz, Karaś, Kolis 1995: 60; EJP: 140). Ten element językowy, wraz z między innymi zamianą *e, o > a* w pozycji nieakcentowanej, ze względu na jego wyróżnioną charakterystykę językową służył wielokrotnie jako środek stylizacyjny wprowadzający koloryt północnokresowy do utworów literatury pięknej (Kurzowa 1975).

Na podstawie własnych badań Zofia Kurzowa (1993: 288–289) uważa, że konstrukcje te dostały się do polszczyzny północnokresowej już w XVII wieku z języka litewskiego najpierw za pośrednictwem języka białoruskiego, później bezpośrednio w okresie polonizacji ludności chłopskiej. W polszczyźnie północnokresowej imiesłowy przysłówkowe uprzednie na *-(w)szy* występują przede wszystkim w funkcji orzeczenia wyrażającego czynność lub stan w czasie przeszłym dokonanym: *A gdzie ona poszedzszy?* lub zaprzeszłym: *Wczoraj byłam pojechawszy do jego, ale nie znalazłam jego w domu*. Poza tym są one poświadczane w funkcji trybu warunkowego: *Byłby jadszy swiniacze mięso, ale i tego nie stało*; w funkcji orzecznika ze znaczeniem przymiotnikowym: *Spleśniawszy był ten bochenek*; w funkcji przydawki przymiotnej: *taki penkszy stoik*; w funkcji okolicznika lub zdania okolicznikowego: *Jutro przyjedzie widniawszy, nie żałuj rano wstawszy* (Kurzowa 1993: 288). Szerszy niż w języku ogólnopolskim zakres użycia tych imiesłowów jest jedną z charakterystycznych cech polszczyzny północnokresowej, na którą wielu badaczy zwracało już uwagę (Szwejkowska 1929: 71–75; 1996: 57–60; Zdaniukiewicz 1972: 85–87, 92, 107; Адомавічюте, Чекман 1984: 7–21; 1991a: 85–94; 1991b: 95–105; Kurzowa 1993: 288–289; Grek-Pabisowa, Maryniakowa 1999: 37–41; Dwilewicz 1997: 76–80). Zwłaszcza w powyższych pracach Heleny Szwejkowskiej, Alojzego A. Zdaniukiewicza, Ireny Adomavičiūtė i Walerego Czekmana, Zofii Kurzowej, Irydy Grek-Pabisowej i Ireny Maryniakowej oraz Barbary Dwilewicz można znaleźć wni-

kliwą analizę dotyczącą poszczególnego użycia i funkcji form *-(w)szy* na podstawie własnych materiałów gwarowych.

W wypadku gwar polskich na Suwalszczyźnie Tadeusz Zdancewicz (1964: 233–235) wymienia różne funkcje składniowe i znaczeniowe, które imiesłów przeszły czynny na *-(w)szy* pełni w składni gwar sejneńskich, uważając go za jedno z kilku zjawisk w zakresie składni wywołanych niewątpliwie przez wpływ sąsiedniego języka litewskiego. Jak autor zaznacza, imiesłów przeszły czynny *-(w)szy* nie służy jedynie dla oznaczania czynności uprzedniej jak w języku ogólnopolskim, ale spełnia wiele innych funkcji w zdaniu. Józef Marcinkiewicz (2003: 161) przekonująco twierdzi, że

[...] imiesłowy w języku litewskim stanowią pewien fenomen co do ilości ich form oraz sprawowanych funkcji w zdaniu

– i dalej

[...] w języku polskim z okolic Sejn, Puńska czy Szypliszek konstrukcje zdaniowe z imiesłowami bardzo żywo przypominają identyczne, na co dzień używane przez miejscowych Litwinów.

Jak wyżej, proveniencję tego typu konstrukcji zasadniczo przypisuje on oddziaływaniu odpowiednich konstrukcji litewskich.

Natomiast w polszczyźnie Litwinów puńskich według Nijoli Birgiel (2002: 99–100), w przeciwieństwie do gwar sejneńskich interesujące nas imiesłowy występują zwykle w niewielu funkcjach, a właściwie tylko w funkcji orzecznika ze znaczeniem czasu przeszłego dokonanego. Autorka twierdzi dalej, że w gwarach puńskich mogą one pełnić: 1) funkcję orzecznika ze znaczeniem czasu przeszłego dokonanego; 2) funkcję orzecznika ze znaczeniem przymiotnikowym; 3) funkcję przydawki przymiotnej; 4) funkcję okoliczników lub zdań okolicznikowych (Birgiel 2002: 100). Mimo to podkreśla, że w swobodnej rozmowie słyszy się je bardzo rzadko.

Należy tu również odnotować spostrzeżenia Danuty Roszko, która podczas swojej obrony rozprawy doktorskiej w 2005 roku (Roszko 2005), w odpowiedzi na postawione przez słuchacza pytanie stwierdziła, że nie wszyscy Litwini mieszkający w Polsce, mówiąc po polsku, używają form imiesłowowych w funkcji *perfectum*. Jej zdaniem, w mowie Litwinów puńskich (gwara puńska) imiesłowy pojawiają się sporadycznie, ale dla mowy Litwinów sejneńskich (gwara sejneńska) posługiwanie się imiesłowami jest zjawiskiem oczywistym. Różnicę tę D. Roszko tłumaczy tym, że Litwini sejneńscy już od lat są dwujęzyczni. Mówią po litewsku, znają również dobrze polską gwarę sejneńską, w której konstrukcje z *perfectum* są obecne. W polskiej gwarze sejneńskiej konstrukcje z *perfectum* pojawiły się jako rezultat wcześniejszej kalki litewskich konstrukcji. Dwujęzyczność sprzyjała i sprzyja włączaniu własnych litewskich konstrukcji podczas mówienia po polsku. Natomiast Litwini puńscy, mówiąc po polsku, ograniczają się do użycia form werbalnych czasu teraźniejszego, przeszłego i przyszłego. Nie próbują kalkować gwarowej konstrukcji z *perfectum*. Jest to, jak myślę, rezultatem tego, że Litwini puńscy poznawali język polski dopiero w szkole, nie zaś w bezpośrednich codziennych kontaktach z Polakami (użytkownikami gwary sejneńskiej). Najstarsze pokolenie Litwinów puńskich (przedwojenne)

najczęściej nie znało i nie rozumiało języka polskiego, średnie i najmłodsze mówi poprawną polszczyzną wyuczoną w szkole, słyszaną w radiu i telewizji. Gwarowych elementów w ich języku jest zdecydowanie mniej niż w polszczyźnie Litwinów sejneńskich, używających częściej gwarowej odmiany polszczyzny (polskiej gwary sejneńskiej).

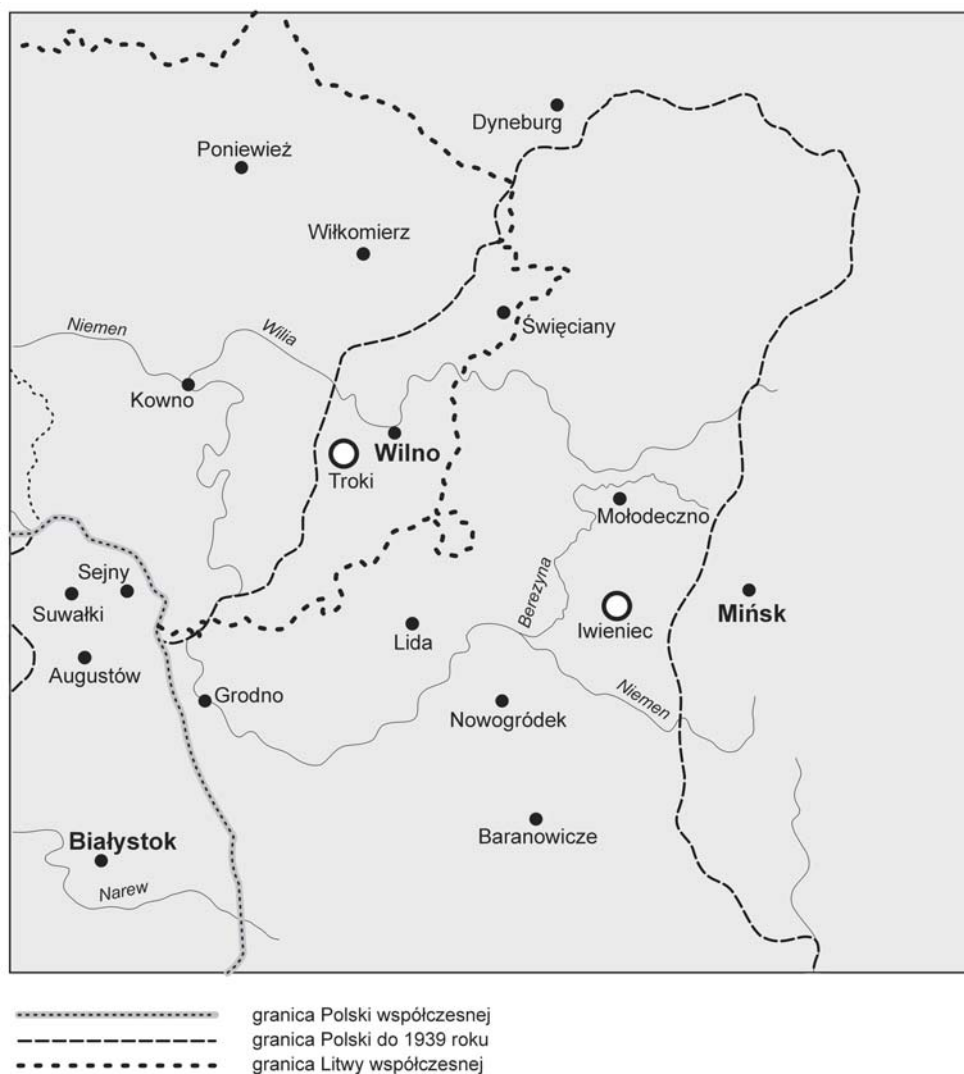
Warto zwrócić uwagę na to, że w języku litewskim w konstrukcji *perfectum* używa się nie tak jak w polszczyźnie północnokresowej form imiesłowowych przysłówkowych, lecz form imiesłowowych przymiotnikowych, por. pol. *On przyszedłszy* – litew. *Jis yra atėjęs* (rodzaj męski) i pol. *Ona przyszedłszy* – litew. *Ji yra atėjusi* (rodzaj żeński). Podobnie jest w litewskiej gwarze puńskiej (Roszko 2005). Można przypuszczać, że Litwin puński mówiący po polsku i tworzący własną gwarową konstrukcję *perfectum* w języku polskim starałby się rozróżnić rodzaj, na przykład gwar. *Ji atejusi* – pol. **Ona przyszedła*, gwar. *Jis atejis* – pol. *On przyszedłszy*. Brak rozróżnienia rodzaju w polszczyźnie Litwinów puńskich może być wpływem polskich gwar sejneńskich, nie zaś typową kalką językową, pojawiającą się w sytuacjach dwujęzyczności. W języku polskim nie ma (nie są znane) form imiesłowów przymiotnikowych uprzednich, dlatego ich rolę pełnią w zastępstwie formy imiesłowu przysłówkowego uprzedniego. W języku litewskim do wyrażania znaczeń *perfectum* zawsze wykorzystywana jest forma imiesłowu przymiotnikowego czasu przeszłego jednokrotnego (*būtojo kartinio laiko dalyviai*). W wypadku imiesłowów przymiotnikowych rozróżnienie rodzaju jest oczywiste, imiesłów przysłówkowy takiej możliwości nie daje. Z powyższych rozważań D. Roszko wynika, że imiesłowy języka polskiego i litewskiego różnią się od siebie (Roszko 2006).

Wracając do zagadnień dotyczących polszczyzny północnokresowej, chciałbym zaznaczyć, że według moich badań porównawczych polszczyzny północnokresowej między regionem trockim na Litwie a regionem iwienieckim na Białorusi (około 25 godzin nagrań magnetofonowych, 300 stron wydruku komputerowego), swobodnych i spontanicznych wypowiedzi najstarszych informatorów chłopskiego pochodzenia, zjawisko to w regionie trockim wystąpiło 69 razy, natomiast w regionie iwienieckim ani razu (por. Morita 2005: 139–146; 2006: 89–90).

Powyższy wynik częstości występowania imiesłowu przysłówkowego uprzedniego na -(w)szy, uważanego przez wielu badaczy za najbardziej reprezentatywny dla polszczyzny północnokresowej, każe nam sprawdzić, czy w ogóle jest on obecny na terenie zachodniej części Białorusi. Z badań I. Grek-Pabisowej i I. Maryniakowej (1999) wynika, że zjawisko jest poświadczane na całym terenie polszczyzny północnokresowej, jednak okazuje się, że w moich badaniach nie występuje ani razu w regionie iwienieckim. Równocześnie wyraźna opozycja co do częstości występowania tego zjawiska pomiędzy omawianymi dwoma regionami sugeruje większe prawdopodobieństwo, że być może, jest ono cechą wyłącznie polszczyzny na Litwie, a nie na Białorusi.

Należy tu podkreślić, że współczesne gwary polskie na Litwie i na Białorusi były w pracach starszych nieraz traktowane przez badaczy w sposób uogólniony jako polszczyzna północnokresowa lub dialekt północnokresowy. Językoznawcy intuicyjnie wiedzieli o wewnętrznych i terytorialnych zróżnicowaniach tej odmiany języka polskiego, ale dokładnie ich nie opisali na podstawie badań porównawczych między

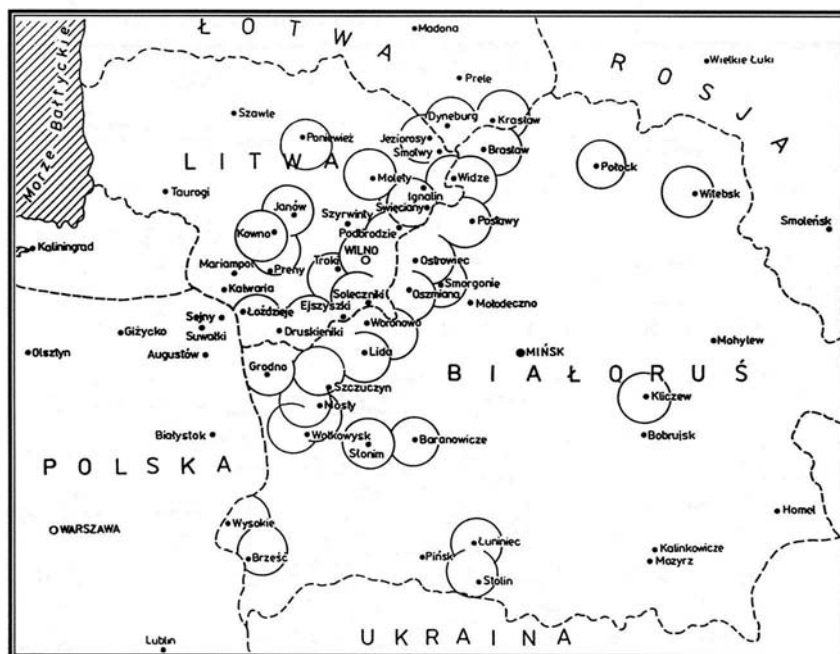
Mapa 1: Obszar występowania polszczyzny północnokresowej na tle dzisiejszej i przedwojennej wschodniej granicy Polski

Opracowanie graficzne: m3studio.

regionami, a w swoich pracach raczej przedstawiali tę odmianę języka jako jednorodny system, czyli polszczyznę północnokresową. Myślę jednak, że jak twierdzi w jednej z najnowszych prac Janusz Rieger, „wobec różnej sytuacji języka polskiego należy dziś mówić oddzielnie o polszczyźnie na Litwie i oddzielnie o polszczyźnie na Białorusi” (Rieger 2006: 317–318). Wydaje się, że jest tak również w tym wypadku.

Mapa 2: Tereny, na których współcześnie notowano mowę polską

Obszary współcześnie notowanych gwar polskich.

Źródło: Grek-Pabisowa 2002: 155.

Z mojej analizy wynika, że w polszczyźnie regionu trockiego głównie występują konstrukcje z imiesłowem uprzednim w funkcji czasu przeszłego (czy zaprzeszłego), por.:

za stafanovičuf za muš vyšetšy byla (Okmiany: kobieta, ur. 1927 r.);

jejna curka umaršy teš mlodo; ja ni ni byfšy f škol'e; ona pol'ska škola kuńčafšy; moi bra-c'a vyjexafšy du pol'sk'i (Okmiany: kobieta, ur. 1925 r.);

zapumńafšy gramatyčnye juš ruzmańac' jak rańij (Brażoła: kobieta, ur. 1925 r.);

ja pšeżyfšy kavalak teš času (Brażoła: mężczyzna, ur. 1922 r.);

naša pul'ak'i juš pudurńafšy nektura (Rubieża: kobieta, ur. 1911 r.);

vnučka teš vyjexafšy du pol'sk'i (Stare Troki: kobieta, ur. 1924 r.);

s'adek ji ojc'ec ji mama juš poum'erafšy juš ne ma iix (Stare Troki: kobieta, ur. 1931 r.);

čtery s'ostry du pol'sk'i vyjexafšy (Stare Troki: kobieta, ur. 1931 r.);

ońi du l'itefsk'ej školy xuz'ifšy (Serafiniszki: mężczyzna, ur. 1927 r.);

curka byla zabrafšy do vil'na mne (Troki: kobieta, ur. 1911 r.).

Według częstości występowania oraz wyżej wymienionych przykładów w polszczyźnie regionu trockiego konstrukcje z imiesłowami występują sporadycznie, właściwie tylko w funkcji orzecznika ze znaczeniem czasu przeszłego dokonanego, a ponadto nie rozróżniają rodzaju w końcówkach. Jest rzeczą interesującą, że tworzone są zarówno od czasowników dokonanych, jak i niedokonanych. Należy tu odnotować, że funkcjonowanie imiesłówów przysłówkowych niezależne od aspektu czasowników było obserwowane w starszej dobie języka polskiego XVII–XIX wieku (Taszycki 1965: 166–167; Ostaszewska 2002: 179). Dla interpretacji wyników mojej analizy dotyczącej gwary polskiej w regionie trockim warto uwzględnić też wyniki badań I. Adomavičiūtė i W. Czekmana (Адомавичюте, Чекман 1991: 87), którzy podkreślają, że formy na *-(w)szy* są szeroko używane zwłaszcza w mowie starszego pokolenia. Ci, którzy skończyli szkołę polską, używają ich nie tylko rzadko, ale także tworzą je od dość ograniczonego zasobu czasowników oraz wykorzystują w mniejszej liczbie funkcji¹.

Moi informatorzy (najstarsze pokolenie Polaków urodzonych w okresie międzywojennym) najczęściej nie znali i nie rozumieli języka litewskiego. Dla nich polszczyzna zawsze była językiem prymarnym. Większość chodziła do szkoły polskiej, najczęściej do czteroklasowej ówczesnej szkoły powszechnej. Nigdy nie byli w stałej sytuacji dwujęzycznej polsko-litewskiej, a więc język litewski prawdopodobnie nie mógł mieć wpływu na ich składnię. Z powodu braku w życiu codziennym kontaktu z językiem litewskim moi informatorzy nie mieliby możliwości kalkowania konstrukcji litewskiej lub włączania elementów litewskich do swej polszczyzny.

Wiele uwagi poświęcono dotychczas genezie tych konstrukcji w polszczyźnie północnokresowej. Na ogół widzi się w nich wpływ odpowiednich litewskich konstrukcji. Tak ujmują sprawę między innymi J. Otrębski (1956), T. Zdancewicz (1964), I. Adomavičiūtė i W. Czekman (1984), J. Marcinkiewicz (2003). Najczęstszym ich argumentem jest to, że system form imiesłowowych języka litewskiego jest w porównaniu z językiem polskim bardzo rozbudowany. Tezę tę mogłyby wspierać wyniki badań wskazujące na to, że w dzisiejszych gwarach polskich na Litwie Kowieńskiej podobne zjawisko występuje powszechnie i w sytuacjach bardziej urozmaiconych składniowo (Sawaniewska-Mochowa 1996: 71–77; Grek-Pabisowa, Maryniakowa 1999: 38; Zielińska 2002: 107–109; Karaś 2002: 251–254).

Z drugiej strony niełatwo byłoby wykluczyć do końca możliwości wpływu dialektów wschodniosłowiańskich, gdzie tego typu struktury są rozpowszechnione. Halina Safarewiczowa (1958: 44–52) uważa, że użycie imiesłowu na *-(w)szy* w funkcji czasu przeszłego występuje nie tylko na obszarze litewskim, lecz dialektalnie także

¹ Należy pamiętać, że można znaleźć też zupełnie sprzeczną opinię na ten temat. Barbara Dwilewicz (1997: 80), zaprzeczając twierdzeniu Ireny Adomavičiūtė i Walerego Czekmana o cofaniu się użycia tego typu konstrukcji w języku młodzieży, pisze, że konstrukcje imiesłowowe na *-(w)szy* w języku mieszkańców Bujwidz na Wileńszczyźnie występują z wyjątkowo wysoką częstością niezależnie od wieku, choć stosunkowo rzadko pojawiają się w języku nauczycieli i osób posługujących się na co dzień językiem zbliżonym do polszczyzny ogólnej. Ze własnych doświadczeń językowych będących rezultatem wieloletniego przebywania w środowisku wiejskim autorka podkreśla, że język młodzieży jest nadal bardzo podatny na tego typu konstrukcje imiesłowowe.

w całej wschodniej Słowiańszczyźnie. Ponadto jest rzeczą interesującą, że w języku starowierców zamieszkałych w Polsce także można spotykać podobne zjawiska (Maryniakowa 1976; Grek-Pabisowa 1999: 114).

Co więcej, tak jak przypomniałem we wstępie niniejszego artykułu, Z. Kurzowa (1993: 289) zajmuje stanowisko pośrednie i skłania się ku wnioskowi, że konstrukcje te dostały się do polszczyzny północnokresowej z języka litewskiego dwuetapowo, czyli najpierw za pośrednictwem języka białoruskiego w XVII wieku, a następnie bezpośrednio dopiero w okresie polonizacji ludności chłopskiej, tj. na przełomie XIX–XX wieku.

Wiek XVII oceniany jest jako specyficzny czas dla kształtowania się konstrukcji imiesłowowych (Sokołowska 1976: 5). Zdaniem Ireny Bajerowej (1964: 165) oraz Danuty Ostaszewskiej (2002: 276) typowa tendencja do wzmagania się samodzielności predykatywnej imiesłowów nieodmiennych polszczyzny siedemnastowiecznej mogła być wsparta drugorzędnymi wpływami łaciny, języków romańskich i języka litewskiego. Szczególnie w kwestii pełnienia przez imiesłów przysłówkowy uprzedni funkcji orzeczenia warto zwrócić uwagę na interesujący pogląd wyrażany przez B. Dwilewicz:

Skoro w polszczyźnie, nawet jeżeli to był wiek siedemnasty, został poświadczony fakt pełnienia przez imiesłów na *-szy* funkcji samodzielnego orzeczenia, to dlaczego nie możemy przyjąć, że w polszczyźnie północnokresowej, gdzie tempo rozwoju języka było wolniejsze ze względu na geograficzne oddalenie od centrum, ta dawna funkcja imiesłowów na *-szy* została utrzymana dzięki pewnemu, skutecznemu oparciu, które znalazła w językach bałtyckich i sąsiednich słowiańskich (Dwilewicz 1997: 79).

Wydaje się więc, że przedwczesne jest uznanie pochodzenia tych konstrukcji za rezultat współczesnej wielojęzyczności, ciągłego przełączania się z języka litewskiego na języki słowiańskie i kalkowania litewskiej struktury do polszczyzny. W tym kontekście warto przytoczyć fragment pracy Antoniny Grybosiovej, która wyraża wątpliwość do podkreślenia wpływu innych języków na pochodzenie tych konstrukcji:

Koncepcje o obcości konstrukcji imiesłowowych, podkreślanie wpływu wzorca klasycznego (wiek XVI), litewskiego i wschodniosłowiańskiego (wiek XVII), francuskiego (wiek XVII) i wreszcie rosyjskiego w dobie współczesnej są tylko częściowo uzasadnione. Wydaje się, że mogły i mogą one tylko wspierać wewnątrzjęzykową tendencję do posiadania specjalnych nieosobowych form koniugacyjnych, początkowo wspólną dla wszystkich języków słowiańskich, a więc nie „obcą” (Grybosiova 1975: 102).

Choć nadal nie mamy jednoznacznej odpowiedzi co do ich genezy i zasięgu geograficznego w perspektywie historycznej, na podstawie wyników badań moich i innych badaczy można byłoby przypuszczać, że ta forma od dawna była obecna w systemie gwary polskiej i utrzymywała się wśród Polaków w przekazach ustnych z pokolenia na pokolenie przynajmniej na Litwie. Obecności tych imiesłowów w gwarach polskich na Białorusi nie można potwierdzić na obecnym etapie, gdyż w zakresie moich badań w regionie iwienieckim nie odnotowano tych konstrukcji ani razu. Brak systematycznych badań w tej dziedzinie nie pozwala jednak jeszcze

na kategoriyczne stwierdzenie. Dla ustalenia genezy i zasięgu geograficznego tych konstrukcji potrzebne są dalsze badania.

Literatura

- АДОМАВИЧЮТЕ И., ЧЕКМАН В., 1984, *Грамматические литуанизмы в польских говорах белорусско-литовского пограничья*, [w:] J. Rieger, W. Werenicz (red.), *Studia nad polszczyzną kresową*, t. III, Wrocław–Warszawa–Kraków, s. 7–21.
- АДОМАВИЧЮТЕ И., ЧЕКМАН В., 1991a, *Образование и морфологический статус форм на -(f)šy в „польщизне виленской”*, *Studia nad polszczyzną kresową*, t. VI, Wrocław–Warszawa–Kraków, s. 85–94.
- АДОМАВИЧЮТЕ И., ЧЕКМАН В., 1991b, *Парадигма квазиперфектных форм на -(f)šy в „польщизне виленской”*, *Studia nad polszczyzną kresową*, t. VI, Wrocław–Warszawa–Kraków, s. 95–105.
- BAJEROWA I., 1964, *Kształtowanie się systemu polskiego języka literackiego XVIII w.*, Wrocław.
- BIRGIEL N., 2002, *Procesy interferencyjne w mowie dwujęzycznej społeczności litewskiej z Puńska i okolic na Suwalszczyźnie*, Warszawa–Puńsk.
- DUBISZ S., KARAŚ H., KOLIS N., 1995, *Dialekty i gwary polskie*, Warszawa.
- DWILEWICZ B., 1997, *Język mieszkańców wsi Bujwidze na Wileńszczyźnie*, Warszawa.
- EJP: S. Urbańczyk, M. Kucala (red.), *Encyklopedia języka polskiego*, Wrocław 1999.
- GREK-PABISOWA I., 1999, *Staroobrzędowcy. Szkice z historii, języka, obyczajów*, Warszawa.
- GREK-PABISOWA I., 2002, *Współczesne gwary polskie na Litwie i Białorusi. Fonetyka*, Warszawa.
- GREK-PABISOWA I., MARYNIAKOWA I., 1999, *Współczesne gwary polskie na dawnych Kresach północno-wschodnich*, Warszawa.
- GRYBOSIOWA A., 1975, *Rozwój funkcji składniowej imiesłowów nieodmiennych w języku polskim. Związki z nomen*, Wrocław.
- KARAŚ H., 2002, *Gwary polskie na Kowieńszczyźnie*, Warszawa–Puńsk.
- KURZOWA Z., 1975, *Elementy kresowe w języku powieści powojennej*, Warszawa.
- KURZOWA Z., 1993, *Język polski Wileńszczyzny i kresów północno-wschodnich XVI–XX w.*, Warszawa–Kraków.
- MARCINKIEWICZ J., 2003, *Polsko-litewskie kontakty językowe na Suwalszczyźnie*, Poznań.
- MARYNIAKOWA I., 1976, *Imiesłowy w gwarze starowierców mieszkających w Polsce*, Wrocław.
- MORITA K., 2005, *Czy polszczyzna północnokresowa jest monolitem językowym?*, „Acta Baltico-Slavica” t. 29, s. 139–146.
- MORITA K., 2006, *Przemiany socjolingwistyczne w polskich społecznościach na Litwie (region trocki) i Białorusi (region iwieniecki). Studium porównawcze*, Warszawa.
- OSTASZEWSKA D., 2002, *Składnia*, [w:] U. Burzywoda et al., *Polszczyzna XVII wieku. Stan i przeobrażenia*, Katowice, s. 181–277.
- OTRĘBSKI J., 1956, *Gramatyka języka litewskiego*, t. III: *Nauka o formach*, Warszawa.
- RIEGER J., 2006, *O językową charakterystykę polskich zespołów gwarowych na Litwie*, [w:] I. Bobrowski, K. Kowalik (red.), *Od fonemu do tekstu. Prace dedykowane Profesorowi Romanowi Laskowskiemu*, Kraków, s. 317–327.

- ROSZKO D., 2005, *Funkcjonalne odpowiedniki litewskiego perfectum w litewskiej gwarze puńskiej i w języku polskim* (praca doktorska napisana pod kierunkiem prof. dr hab. Violetty Koseskiej-Toszewej w Instytucie Sławistyki PAN w Warszawie i obroniona w dniu 24 stycznia 2005 roku).
- ROSZKO D., 2006, *Funkcjonalne odpowiedniki litewskiego perfectum w litewskiej gwarze puńskiej i w języku polskim*, Warszawa.
- SAFAREWICZOWA H., 1958, M. Kuncewiczowa, *Leśnik*, „Język Polski” t. XXXVIII, z. 1, s. 44–52.
- SAWANIEWSKA-MOCHOWA Z., 1996, *Teksty gwarowe z Kowieńszczyzny*, [w:] J. Rieger (red.), *Język polski dawnych Kresów Wschodnich*, t. 1, Warszawa, s. 71–77.
- SOKOŁOWSKA T., 1976, *Funkcje składniowe imiesłowów nieodmiennych w języku polskim XVII wieku*, Wrocław.
- SZWEJKOWSKA H., 1996, *Imiesłów przeszły czynny na -szy*, [w:] J. Rieger (red.), *Język polski dawnych Kresów Wschodnich*, t. 1, Warszawa 1996, s. 57–60; przedruk z: „Język Polski” 1929, t. XIV, z. 3, s. 71–75.
- TASZYCKI W., 1965, *Imiesłowy czynne, terażniejszy i przeszły I. w języku polskim*, [w:] idem, *Rozprawy i studia polonistyczne*, t. III, Wrocław, s. 114–177; przedruk z: „Rozprawy Wydziału Filologicznego PAU” 1924, t. LXI, nr 5.
- ZDANCEWICZ T., 1964, *Wpływy litewskie i wschodniosłowiańskie w polskich gwarach pod Sejnam*, „Acta Baltico-Slavica” t. 1, s. 227–246.
- ZDANIUKIEWICZ A. A., 1972, *Gwara Łopatowszczyzny. Fonetyka, fleksja, słownictwo*, Wrocław.
- ZIELIŃSKA A., 2002, *Polska mniejszość na Litwie Kowieńskiej. Studium socjolingwistyczne*, Warszawa.

**On the perfective participle -(w)szy in the Polish language
of the northeast borderlands
Summary**

In this article the origin of the perfective participle with the -(w)szy ending in the Polish language of the northeast borderlands is discussed. The author, quoting similar cases concerning this participle from the Polish dialects of the Suwałki, Puńsk and Sejny regions, suggests the historical influence of the Lithuanian language on his origin. In addition, the fieldwork research carried by the author in the Trakai region in Lithuania and in the Ivjanec region in Belarus got interesting results: in the Polish language of the Ivjanec region in Belarus this participle did not appear once.